

ZGODNJA DANICA.

KATOLIŠK CERKVEN LIST.

»Danica« izbaja vsak petek na celi poli in veljá po pošti za celo leto 7 kron, za pol leta 3 krone 50 vinarjev, za četrt leta 2 kroni. V tiskarni sprejemana za celo leto 6 kron, za 1/2 leta 3 krone, za 1/4 leta 1 krono 50 vin., ako bi bil petek praznik, izide »Danica« dan poprej.

Tečaj LV.

V Ljubljani, 7. novembra 1902.

List 45.

Saj moja mati je Marija.

(Sv. Stanislavu, 13. novembra).

Mladenič sveti Stanislav,
Deležnik rajskih zdaj višav,
Vprašan: „Kaj da se uklanja,
Ime Marija ko naznanja?“ —
Odgovor dal je vsem enak
Prisrčen, mil, nad vse sladak,
Ki samo čistim srcem prija:
„Saj moja Mati je Marija!“

Premnogega rešilo je
Pogube sladko to Ime.
Če došla je skušnjava grešna
In bila moč ti brezuspešna;
Vselej ti vest je zapretila,
Da te ne zvabi kaka sila
In te ne zmoti hudobija:
„Saj tvoja Mati je Marija.“

O čuj, slovenska mi mladost,
Največja bodi ti radost
Mladenču svetemu slediti,
Marijo vedno ti ljubiti;
Na vzvišeno pomisli čast
Ter kliči, ko se vzbuja strast,
In koj premagana bo zmija:
„Saj moja Mati je Marija!“

Ne ljubi zlobnega sveta,
Ki nima čutja za Boga;
Sirene slušati nikari,
Sladkanje njeno te slepari. —
Kdo ve? mogoče že to noč
Bo tvoja zemska sreča proč!
A v smrti up edino vlija
Zavest: „Mi Mati je Marija!“

Prosto poslovenil Radoslav Silvester.

Trstenik.

IV. Cerkvi.

1.) Župna cerkev sv. Martina.

(Dalje.)

Leta 1874. je bila cerkev popolnoma do-
delana. Gregorič je torej prosil tedanjega kneza
škofa ljubljanskega, dr. Jerneja Vidmarja, da
jo blagovoli posvetiti. Jeseni 11. oktobra 1874
na dan sv. Justine se je vršilo slovesno opravi-
lo vpricho mnogo duhovnikov in neštete mno-
žice vernikov. Knez škof je delil tudi za-
krament svete birme. Pridigoval je predaseljski
župnik Jožef Kerčon. V veliki altar so uležili
ostanke sv. Sekunda, sv. Diodore in sv. Evtro-
pije. Pri zakristiji na zahodni strani velikega
altarja viseča tablica nam pričuje o tem do-
godku. Obletnica se obhaja vsako leto 3. nedeljo
meseca oktobra ob obletnici posvečevanja vseh
cerkvá v naši škofiji. Takrat pričujoči verniki
so se mogli udeležiti odpustka za eno leto, na
dan obletnice morejo dobiti odpustek za 40 dni
vsi, ki molijo v cerkvi po papeževem namenu.
Leta 1899., ko je preteklo 25 let, odkar so
začeli staviti novo cerkev, je povabil gospod
župnik Janez Mikš gospoda duhovnega svetnika
Jožefa Kerčona iz Predaselj, da je zopet že
četrtič na Trsteniku — pridigoval ob redki
slovesnosti. Drugi dan je bila za rajnega Frana
Marinška, ustanovnika nove cerkve, črna sv.
maša, h kateri so se sešli v obilnem številu
hvaležni mu župljani.

Krasen je bil 11. dan oktobra 1874 za
trsteniško župnijo, ki si je preskrbela z velikim
trudom in občutnimi žrtvami hišo božjo, ki jo
moramo prištevati med lepše cerkve po deželi.

Stari stolp, ki je za sedanjo cerkev pre-nizek, — 16·5 m meri do lin in je pri linah 4·56 m širok — nosi 3 zvonove z glasovi: e, fis, ais = 1, 2, 4. Skozi spodnje krilo merijo 125 : 104 : 82 cm. Veliki tehta 16·20, srednji 11 in mali 5·48 stotov. Srednji se ne ujema dobro z velikim in malim. Napisi nam nazna-njajo, kdaj in kje so bili uliti. Na velikem beremo spodaj ob robu: Anton Samassa La-lacci 1827. Matheus Lombar, Jakob und Joseph Javernik, Martin Perne, Kirchenpröbste (klju-čarji). Podobe na njem so: sv. Martin, Kristus na križu, sv. Anton Padovanski, Marijino vnebovzetje, sv. Marjeta in sv. Feliks kanta-lijski. Zvonarju so dali zanj 1248 gld. 6 kr-konvencijskega denarja. Srednji nosi zgoraj pod krono napis: Ecce cruce[m] Domini, fugite partes adversae, vicit leo de tribu Juda, radix David, Alleluja. (Glejte križ Gospodov, bežite sovražne stranke, zmagal je lev iz Judovega rodu, Davidova korenina, alcluja). — Zu Gottes Ehr bin ich geflossen, Marx Mathias Zechenter in Clagenfurth hat mich gegossen 1722. (V božjo čast sem tekkel, M . . . M . . . Zechenter v Celovcu me je ulil.). Spodaj: Lucas Globotschnik, derzeit Pfarrer zu Höflein, Adam Hribar, Thomas Maly, Barthleme Gross, Urban Romia derzeit Zöchpröbs alda (. . . tačas ključarji). Podobe: Sv. Martin, Kristus na križu, sv. Barbara, Marija pomočnica, na vrhu pod krono 9 angel-skih glav. Na malem zvonu slöve napis zgoraj: Vincenz Gollner goss mich in Klagenfurth 1830. (V. Gollner me je vlil v Celovcu 1830); spodaj: Fr. Schusterschitsch, Pfarrer, Martin Perne u. Fr. Uranizh, Kirchenpröbste. Podobe: Sv. Martin Kristus na križu, sv. Florijan, rožnovenska Mati božja. — Do leta 1827. je veljal za veliki zvon sedanji srednji, izmed ostalih dveh je vzela enega zvonar v račun, drugega so prodali v Čirčice pri Kranju.

2.) Podružnica sv. Dominika v Tenetišah.

Dobre pol ure od župnijske cerkve proti jugu je oddaljena trsteniška podružnica, posvečena sv. Dominiku († 1221). V Tenetišah je bila nekaj, kakor pravijo, mnogo obiskovana božja pot, ki so jo imenovali: „Pri sv. Nedelji.“ Mogoče je, da so bile z njo v zvezi velesalske dominikanke. To se mi zdi tem verjetnejše, ker so bile nekatere hiše v Tenetišah res podložne samostanu v Velesalu. Iz tega bi mogli sklepati, zakaj so posvetili cerkev sv. Dominiku, slav-nemu ustanovitelju reda pridigarjev ali domini-

kancev. Ljubka in precej prostorna cerkev s svojim pokopališčem ima krasno lego na holmcu. Zelo stara je. Ko jo je obiskal leta 1631. škof Rajnald Scarlichi, so bili v njej 3 altarji: veliki sv. Dominika, na evangelski strani sv. Nikolaja, na listovi sv. Janeza Krstnika, vsi trije po-svečeni.*)

Posvetili so jih Scarlichi-jevi predniki, Tomaž Hren. ali še njegovi predniki, kar je verjetnejše. Ob Hrenovem času se je namreč zidalo malo novih cerkvá; ta apostolsko uneti škof je imel takrat polno drugih važnih opravkov. Tudi opazka, da je dobil Scarlichi v Tenetišah stare podobe (icones veteres) priča o starosti cerkve. Ze takrat je imela cerkev svoje pokopališče. Škof je ukazal, naj se stari altarji, ki so bili zelo zanemarjeni, popravijo ali poderó, njihovo kamenje pa uloži v zid okoli pokopališča (lapides super coemeterii murum ponantur). Tene-tišani so namesto starih napravili nove altarje in sicer po tedanji šegi v baroškem slogu.

Na svodu je letnica 1766. Takrat so jo morebiti popravili. Lesena plošča, vzeta iznad starega stranskega altarja — sedaj jo ima cerkvenik na vežnih vratih — nosi napis: St. Joannes Baptista ora pro nobis. 1678. Tudi Valvazor jo imenuje kot 13. podružnico pred-dvorsko: „St. Dominici zu Tenetischah mit dreyen Altären. Am 1. Sonntag nach St. Georgii ist da Kirchweyhe“ (Sv. Dominika . . . s tremi altarji. Prvo nedeljo po sv. Juriju je tukaj cerkveno posvečevanje). Po Erbežnikovem n-znanilu so jo postavile vasi Tenetiše, Letence, Kamnjek in Zavóde. — Pod župnikom Grego-ričem je prenovil stare altarje Juri Tavčar iz Idrije in sicer oba stranska leta 1877., velikega 1878. Trije so: veliki sv. Dominika, ki ima ob straneh podobe sv. Roka, sv. Notburge, sv Ja-koba starejšega, apostola, in sv. Sebastijana; gledalcu vstopivšemu v cerkev na desno: altar sv. Janeza Krstnika, ob straneh sv. Neža in sv. Apolonija; na nasprotni strani: altar Matere božje, ob straneh sta kipa sv. Barbare in sv. Lucije. V poslednjem je bil prej sv. Nikolaj. Pri popraviljanju 1877 so se odločili za Mater božjo. Cerkev je obrnjena proti vzhodu. Lepi stolp sredi pročelja je dobil leta 1860. pod Marinškom novo uro „Prejšnja je bila stara nad

*) Die 3. sept. 1631 visitavit ecclesiam s. Dominici in Te-netisch, ubi reperta sunt tria altaria et quidem 1. in choro, eidem Sancto dicatum et consecratum, 2. in cornu evangelii s. Nicolao et 3. in cornu epistolae s. Joanni Baptistae dicatum, ambo consecrata, carent tamen necessariis praeter mappas et icones veteres. Visit. gen. etc. 1631.

nad 200 let. Gospod župnik Mikš je oskrbel leta 1900. — kakor smo že omenili — novo bakreno streho. Stroški so znašali 3596 K. Stolp, stoječ sredi pročelja, nosi tri zvonove s premerom 115 : 95 : 81 cm in z dobro ubranimi glasovi eis—gis—h (zmanjšani trizvok sedme stopinje) = 1, 3, 5.*) Veliki tehta 14 stotov in 24 funtov, srednji nekaj nad 8, mali 5 stotov in 24 funtov. Pri velikem zvonu je samo zgoraj napis: Sub A. R. D. Franciscus Rabitcsch Loci Parocho. Johann Christian Riser gossen mich zu Krainburg anno 1753.) Pod veleč. krajnim župnikom Francem Rabičem me je ulil Janez Kristijan Riser v Kranju l. 1753. Jako dobro je še ohranjen in lepo poje. Podobe ima: Kristus na križu, sv. Dominik pred Materjo božjo, sv. Ana in sv. Lucija. — Pri srednjem zgoraj: Zu Gottes Ehr bin ich geflossen, Matthias Lantsmann hat mich gossen in Clagenfurt 1691; spodaj: Ecce cruce . . . kakor pri srednjem na Trsteniku. Podobe: Kristus na križu, zraven žalostna Mati božja, sv. Janez evangelist in sv. Magdalena, škapulirska Mati božja, sv. Sebastijan in sv. Barbara; na vrhu 24 angelov. Tretji ima napis na sredi: Nr. 963 opus Antonii Samassa, Labaci 1852 (. . . Delo A. Samassa v Ljubljani . . .); ob robu spodaj: Fr. Šusteršič, fajmošter, P. Rozman, M. Uranič, ključarja. Podobe so: Kristus na križu, žalostna Mati božja in sv. Janez evangelist, Marija na oblaku stoječa s krono na glavi in z detetom v naročju, sv. Anton Padovanski. — V Kranju, kjer je bil ulit tenetiški zvon, je imel pod mestom svojo zvonarno v sredi 18. stoletja Janez Kristijan Riser. Mož je bil nesrečen. Njegov pomočnik je trdil, da rabi pri ulivanju zvonov slabo blago. Riser se silno raztogoti, prebode neprevidnega pomočnika in za kazen pride potem v ječo**).

Tenetiška cerkev ima precej glavnice. Že 1811. leta je znašala nad 5000 gld. Z dovoljenjem knez škofijskega ordinarijata in deželne vlade je leta 1859. posodila 400 gld. za 5 let brez obresti za zidavo preddvorske šole. Koliko je prispevala k novi trsteniški cerkvi, smo že prej slišali. Pred mnogimi leti so kupili ključarji za cerkev zapravljeno zemljišče „pri Vodnjavu“ v Zgornjih Tenetišah; pozneje so je zopet prodali. — Tudi 4 živinski semnji so bili v daljni preteklosti, kakor sem čul, vsako leto v Tenetišah.

*) Glej Lavtižarja: »Cerkve in zvonovi v dekaniji Kranj« (»Zgodnja Danica« 1901), str. 125.

***) Glej Lavtižarja: »Zgodovina župnij v dekaniji Kranj.« Prvi zvezek. Str. 12 in 13.

Slednjič naj še povem, zakaj so pustili staro ime „Sv. Nedelja“ in so sprejeli naslov Tenetiše, četudi je samo „ben trovato“ (dobro izmišljeno), kakor pravi italijanski pregovor.

Nekdaj je bilo — tako pripovedujejo — dosti tatov v teh krajih. Ukradli so vola, toda za petami so jim bili že zasledovalci. Prestrašeni tatovi hočejo v naglici skriti vola v cerkev. Vlečejo ga, ali ker se žival brani, zakliče eden izmed tatov svojemu tovarišu: „Tine, tišči!“

Prof. dr. Fran Perni.

(Dalje pride.)

Lurška Mati Božja.

(Potovanje tje, bivanje v Lurdu ter hoja nazaj.)

(Nadaljevanje.)

2. Lurške cerkve.

Zdi se mi umestno, da Vam sedaj še opišem kratko romarske cerkve v Lurdu, ker potem boste lažje umeli ta spis.

„Naznani duhovnikom, da mi sezdajo tu kapelico“ Tako je dejala Marija Bernardki.

Neki dan je bil lurški župnik Peyramale ravno pri čudežnem studentu sredi mnogih duhovnikov, ko mu poda zidarski mojster sicer dosti lep obris, po katerem bi se zala, mala cerkvica zidala nad jamo. Župnik ga pogleda in obleti ga rudečica. Naglo zmečka in strga obris ter vrže kosce v Gav. „Kaj delate“, vpraša strme mojster. „Saj vidite“, odgovarja župnik, „sram me je bilo, da si upa človeška skopost darovati kaj takega Materi mojega Boga in zato sem uničil to zanikrno ponudbo. V spominj velikanskih dogodkov, ki so se izvršili, ne smemo zidati vaške cerkvice, nego marmornat tempelj, tako velik, kakoršen se le mora zidati vrhu Masabijelskega skalovja: tako veličasten, kakoršnega si le more izmisliti vaš duh. Tako, gospod zidarski mojster! Nič se ne bojte, naredite velikansk obris, da bode naša cerkev imenitno delo. Ko bi vi bili tudi Mihael-Angelo, še ne bi naredili cerkve, kakoršna bi bila le količkaj vredna presvete Device, ki se je tu prikazovala.“ „Ali gospod župnik“, opomnili so mu drugi, „treba bi bilo milijonov, da bi se naredilo, kakor vi pravite.“ „Tista, ki je studenec poklicala iz tega nerodovitnega skalovja, bode že vedela nakloniti srca vernikov k darežljivosti,“ odgovarja župnik.

Mož Božji je hotel zidati prekrasno cerkev in taka se je tudi zidala. Lepa gotška bazilika v Lurdu se sedaj prištevava najlepšim svetiščem na svetu. Zidali so jo deset let od leta 1862—1872 in stala je milijon goldinarjev. Morda je ni na svetu romarske cerkve, katero bi tako mnogoštevilno obiskavali pobožni kristijani iz vseh delov sveta kot lurško Marijino cerkev. — Sedstoji pa iz dveh cerkva. Spodnjo cerkev imenujejo kripto: zgornjo pa baziliko. Pri vходу v kripto stoji bronast kip sv. apostola Petra. Sv. Peter sedi na prestolu, v rokah drži ključe. Prav vsak francoski romar se tu ustavi, pobožno nekaj zmoli in poljubi noge sv. apostolu. Na desni in levi od kipa vodita dva hodnika v temno, nizko cerkev. Stene na hodnikih so obložene z belimi marmornatimi ploščami, na katerih so z višnjevimi črkami popisani mnogi čudeži. Na koncu desnega hodnika je zakristija, kjer stanuje po dnevi vedno duhovnik, da blagoslavlja romarjem rožnivence, podobice, svetinje in druge stvari. Od zakristije na desno je cerkev: kripta s 5 altarji. Pred velikim altarjem, posvečenim Materi Božji, sveti vedno 23 svetilek. Kaj pripravna je ta podzemeljska cerkev za zbrano molitev. Zato pa starejši romarji najraje zahajajo tu sem, da tem lažje opravljajo svoje dolge pobožnosti. Kadar ni v Lurdu vnanjih romarjev, tedaj mašujejo domači duhovniki ob delalnikih navadno le v kripti. Kakor se gode čudeži pri jami in v baziliki, tako je že marsikdo v hipu ozdravel tudi v kripti. Omenim le dveh bolnikov Viktorja Musy (Mizi) in Ivane Fontenay (Fontné). Slišali ste gotovo že pri šmarnicah, kako jima je Marija nakrat podelila ljubo zdravje v tej cerkvi. Viktor je ozdravel 15. avgusta 1873 in Ivana 15. avgusta 1874. Prav, ko je mašnik Dominik Sire (Sir) nekdanji Viktorjev profesor pri velikem altarju izrekel: „Sursum corda — kvišku srca“, obšel je hromega Viktorja čuden čut. Zdelo se mu je, da je zdrav in nekaj ga je sililo, da naj vstane in poskusi hoditi. To se je zgodilo nagloma in prej ni čutil nikake razburjenosti. Hipoma se je čutil popolno zdravega, vstal je iz postelje, 11letna bolezen je prešla kakor premine tema, ko se zjutraj prikaže solnce. Leto dni pozneje veliki šmaren je za nekim stebrom pri velikem altarju ležala na vozičku Ivana, bila je prav na istem mestu, kjer se je pred letom ozdravil Viktor. Gospod Dominik Sire (Sir) je bral zopet sv. mašo ob 1/2 9 in ko je dokončal evangelij, vstala je Ivana z vozička. Sedemletna bolezen je izginila v trenutku.

Krona vseh zidarij v Lurdu je Marijina bazilika, ki se ponosno dviga nad kripto. Kakor sem že omenil, zidali so jo dolgih 10 let. Krasna je njena lega. Ustopili smo v mesto, in že smo jo ugledali. Sezidana je namreč na 30 metrov visokem, skalnatem griču. Zadaj za cerkvijo se polagoma in stopnjevito vzdigujejo pirenejske gore. Res romantično — krasno ozadje! Na levi strani od cerkve je skalnata Kalvarija, na desni pod cerkvijo so masabijelske skale, reka Gav, od Gava naprej nizki griči, vrh katerih stoji več samostanov. — Cerkev z zvonikom gleda v mesto. K baziliki se pride od dveh strani. Na levi strani med baziliko in Kalvarijo je široka cesta ki se polagoma dviga in vodi k cerkvi. Na desni strani, kjer se grič strmo spušča na ravnico ob masabijelskih skalah, so napravili umeten cestovod. Pot vodi k cerkvi na mostu podobnih obokih, ki se vpenjajo od ravnice do cerkve na skali. Ti oboki so sezidani iz samega kamena. — Na vrhu smo pred cerkvijo. Oglejmo si jo, kakošna je? Ponosna stavba iz belih, štirivoglatih, obsekanih kamenov. Slog je gotšk. Stolp je veličasten, streha je kamenita. Po vseh robih na stolpu in cerkvi ugledamo male, steklene posodice v vrstah, druga tik druge. Več sto jih je, kaj neki je to? Električne žarnice so, barvane so belo, zeleno, rudeče. Kdaj vendar gore vse te nebrojne lučice? Na večer pred vsakim velikim Marijinim praznikom in na praznik sam se vžgo te žarnice in sipljejo daleč na okrog prekrasno električno luč in oznanujejo svetu brezmadežno svetlobo Marijine prečiste duše. Najkrasnejše, najčarobnejše je na večer Marijinega vnebovzvetja, ker prižgo prav vse lučice in tedaj cerkev kar nekako plava v sijnih, svetlih višavah. Duhovnik iz ljubljanske škofije, ki je pred par leti bil v Lurdu prav o velikem šmarnu, se je izrazil, da kaj takega še celo v Rimu ni v baziliki sv. Petra ob najizvanrednejših slovesnostih, ko tudi razsvetle vso cerkev. Lurška bazilika tedaj v razsvetljavi nadkriljuje papeževo baziliko v Rimu. Zunanjščina cerkve je lepa, bogata, a ni v nobeni primeri z notranjščino. Kaj vse vidiš, ko vstopiš v najbolj obiskovano cerkev na svetu? To je bogastvo, to je krasota, kar strmiš. Le počasi se more oko nagledati lepote te hiše Božje, te palače same nebeške Kraljice. Spodobi se, da ti, cenjeni bralec, in jaz poklekneva najprej pred velikim altarjem in počastiva Kraljico kraljic, Mater vsega človeškega rodu, čudodelnico devetnajstega stoletja. Po kratki molitvi si oglejva vse po cerkvi. Ozri se, kaj vidiš naj-

prvo pred velikim altarjem? Pri nas povsod sveti pred presv. Rešnjim Telesom le ena večna luč — tu vzreš 15 zlatih svetilek, v katerih gore lučice noč in dan neprenehoma v čast Jezusu in Mariji. Vse te svetilke so darovali Mariji njeni goreči častilci. — Poglej veliki altar. Ves je iz čistega kararskega marmorja. Tako se tudi spodobi za najčistejšo Devico, ki ni imela nad seboj niti najmanjšega madeža. V altarlju stoji prelep kip lurške Kraljice. Srednje postave je, oblečena je tako, kot se je prikazovala Bernardki. Na glavi ima dragoceno, zlato krono, v kateri se blišče v treh vrstah dragi kameni. O slovesen je pač moral biti trenutek, ko so kronali lurško Marijo. Gotovo je bil navdahnjen nadzemskih čutil nadškof nuncij Meglia, ko je 3. julija 1876. v imenu slavnega papeža Pij IX. odičil lurško Gospo s to krono. Iz 100.000 grl je takrat zadonelo: „Vive l' Immaculée Conception — Brezmadežno Spočetje naj živi!“ — Tega glasu odjek pač še danes zvenéva med romarskimi četami v Lurdu.

To je bil svečan dan za Lurd, za katoliški svet, pa tudi za nebesa. Tudi angelji v nebesih so takrat Mariji zapeli: „Vive l' Immaculée Conception, — Brezmadežno Spočetje naj živi!“ Kdo je ta, ki je tako lepa, bela? Kdo je ta kronana Kraljica? Poglej, kaj vidiš nad njeno glavo? Te-le besede bereš: Jaz sem Brezmadežno Spočetje“. Nad altarjem držita dva angelja zlato, palmovo vejico, katero je poslal Mariji, svoji Gospej, sam Kristov namestnik, slavni Pij IX. „Vsprejmi to palmo — ki naj ti je znak zmage!“

Marija je zmagala, osramotila vse svoje mnogovrstne nasprotnike. Brezmadežna Mati vlada in kraljuje v tej cerkvi, dočim večino njenih nasprotnikov davno že zagrinja grob.

Kipelan Ivan Miklavčič.

(Dalje prihodnjič.)

Slovenska propoved iz l. 1755.

V trnovskega župnišča podstrešju sem našel troje, kar me je zanimalo: raztrgano na platno slikano podobo sv. Ivana Nepomučana — delo Mencingerjevo, katalog profesorja Fr. Metelka, kažoč rede, ki so jih prejemale njegovi, sedaj že mrtvi učenci iz slovenščine, in staro osem strani male čveterke obsegajočo, z orumenelim črnilom drobno pisano slovensko propoved. Sliko je zakrpal in večče popravil akademiški slikar g. Ljudevit Grilec. Metelkov

zapisnik sem izročil Rudolfišču, o poslednji najdenki pa poročam v nastopnih vrsticah.

Neznan novomašnik je opravil 21. nedeljo po binkoštih l. 1755. prvo sv. daritev v vodiški cerkvi. Bila je tedaj zahvalna nedelja. Obeh slavnosti spomin je strnil nepodpisan govornik v propovedi, s kraja omenjeni, noseči na čelu opomnjo: J: M: J: Haec contio dicta est Dominica 21 post Pentecostea anno 1755 in Bodiz, ubi una cum primitijs neomystae celebratur Dominica gratiarum actoria, in qua proponitur ss: sacrificij missae et status sacerdotialis dignitas.

Rek („Potrpi z menoj in vse ti povrnem“. Mat. 18.) je latinski, kakor pozneje v govoru vsi navedki iz sv. pisma in iz cerkvenih očetov. Menda jih je propovednik sproti prevajal govoreč, ne da bi jim zabeležil prevod v spisku.

V uvodu pretehtuje evangelijskega hlapca dolg. Ogromna svota se mu zdi še premajhna v primeri z dolgom, ki naj ga pomenja t. j., z grehom, ki je neskončno razžaljenje božje. Vsi smo dolžniki Boga, tudi tisti, ki ni grešil. Božji dolžnik je tudi on, ker nikdar ne more Bogu povrniti dobrot, ki mu jih deli vsak dan. Potem opozarja govornik svoje poslušalce na darove, ki so jih prejeli v bližnji minulosti od Boga rekoč: „Slaste dons ste perschle ukupei sse bogu ien s: meriete kocer patrone uasche fare sse sahuallite, ke ste posegnane bli per sitnem pulo, ker taisto ie blu obuareuano pret hudem uremenam. kir nasche pohistuo ie blu schirmanu pred ognam ien uascha suinza pret nasnaneme bolesneme ien sa uez drugeh gnat, praum bote praschale na kai seno uiso bote bogu sse mogle po dousnuste sahualet ien doste strite.“*)

To store lahko z daritvijo sv. maše; „pogleite le na tega nouo segnanga maschenka, katire dans ta peruecrat ies negoume rokame bo Xtesa Jesesa senu bosiega temo nebeskemo ozeto u s: masche gore ofrou, ies tistem, ze ga tude ni bote ofrale, snate plazate uefs uasch douch ien ies tem samem ofram ien ies nobeno drugo rezio nasamorete letega strite.“ Zato jim hoče razložiti neprecenljivost sv. maše, da jim bode jasno, kako naj se zahvalijo Bogu in mu plačajo veliki dolg, potem pa da spoznajo čast presv. daritve in mašnika, ki jo izvršuje.

Sv. maša je neprecenljiva, ker je častna, spravna, zadostna in prosna daritev. Našemu neznancu rabijo žato latinska poimenovanja: sacrificium Eucharisticum, propitiatorium, satisfactorium, impetratorium. Razlago o sv. maši je povzel iz propovedne knjige: Jos. Ign. Claus, Der an vilen Orthen eingeladene Gast-Prediger, Augspurg und Ihnsprugg 1752, česar pa ne omenja v svojem spisku. V tej knjigi se nahaja na str. 426—432 propoved o visoki ceni sv. mašne daritve in duhovskega stanu, ki jo je govoril Claus 19. nedeljo po binkoštih l. 1731. na novi maši v Hindelangu. Vodiški slavnostni propovednik se je polastil jedrovitega Clausovega govora, ga prosto prevel, zamenjal mu uvod in prekrojil zvršetek. Mestoma je kaj izpustil, tako pri prvi točki primeru: „Denimo, da bi bil svet poln knjig, vsa morja samo črnilo, vse stvari

*) V tem sestavku navedene besede neznanega propovednika niso prepisane na gajico, nego stoje tu tako, kakor v izvorniku; samo pri podvojenem s-u si je misliti prvega dolgina (f).

sami pisalci in bi bile vse knjige popisane s slavo božjo tako, da bi pošlo vse črnilo in bi bile vse stvari utrujene od pisanja, bi bila vsa ta čast Bogu prav toliko, da še mnogo manj dostojna, kakor če bi kakemu mogočnemu vladarju, kralju ali cesarju podaril vinar; ker se omejeno bitje ne more enačiti neskončnemu.“ Drugod je zopet kaj dodal ali razširil kako trditev Clausovo. Ko pri drugi točki nagovarja mašnika, mu živeje slika njegovo bodočnost, nego nemški izvornik rekoč: „Tude te nima straschet ta uelika muia katira te sche naprei stoi, ke bosch mogou tekat po hribeh ien dolinah, po noze ien podneue, u snego ien u desio, u mraso ien u rozine, lakoten ien sein, u pertergeino tega potrebnega spaina ien pozitka“. V kulturnem oziru je jako zanimiva slika, ki jo razgrinja neznan propovednik novomašniku pri 3. točki, opisujoč mu zaničevanje, ki tolikrat leti na duhovnika. Bridke čase mu prorokuje: „Ze glih sse bosch po noze ien podneue trude (l), ze glih bosch siue lasse sse pustou raste od skerbi kocu be ta folg bel poduzou ze glih sse bosch u spoudnizah potiu, ze glih bosch prossou boga sa srezo taistega, nez nauerieme de be tisto katiere poahou, ampac ussactere le poreze da ie dounust farioua, ke te bo sagledou de gresch pobesi pret tabo bel ket pret hudizam, al pa od delez te bo pokasou, poglei tam far gre; ó nai sse pa permire ies zloneske slabuste, kar buch nadapuste, de be sse ti utegnou u ene al druge reze spoteknite, kei falite, usseh ozi boio utebe, usse bo od tebe gourelo, ussacera baba al telebalast Junez ien preuseten kmet bo toi sodnig, bo zes te gospodarstuo otou iemete ien te bo noter do serza usekou, uidesch tocu bosch zasten“. Ob zvršetku opominja govornik novomašnika, za koga naj prosi Zveličarja, ko ga bo držal prvokrat v rokah. Tudi tu se drži Clausa; razlika je samo v tem, da je imel vodiški novomašnik mater živo, hindelaški pa očeta in da je prvemu došel s prižnice opomin, naj se spomni pri sv. maši tudi tistih dveh, ki sta mu naklonila mizno pravico: sprosi naj blagoslov „slaste tema dvema Patronama katira ies neh dobruto sta me htemo stano pomagala.“ Poslednje besede posvečuje govornik zopet zahvalni nedelji bodreč vodiške župljane k hvaležnosti. Poslušalce ogovarja: andohtelue usse scupei sbrane, ó Andohtelue Xtiansce dusche, ali samo: andohtelue; novomašnika pa z besedami: o lube moi nouo segnan mascheng, ali: lubesniue mui nouo segnan mascheng.

Beročemu to propoved so mi prišle na misel Vodnikove besede, s katerimi je dobro označil večino pisalcev prvih treh četrtin 18. stoletja: „Slehnerni pisavec je krajnsko pisal, kakor se mu je zdelo; nobeden ni gledal na eno stanovitno vižo, vstavo ali red.“ Da, „z' krajnskimi pisanjem so delali kakor prešič z' meham“. Vodiška propoved z l. 1756 nam priča, kako zelo je propal tedaj slovenski jezik. Stari pisalci so bili pozabljeni: v pozabo je šla Hipolitova slovnica. Slovenščino je pisal do malega vsak v svojem narečju ne meneč se ni za pravopis ni za jezikovno čistočo. Naš propovednik si je samovoljno sestavil svoj krivopis iz bohoričice nemešane z latinskimi in z nemškimi črkami (k piše z: k in c n. pr. *koer*, *keker*, *telco*; črka s mu rabi za: s — v tem slučaju jo včasih podpre z Bohoričevim dolginom — z, š in nekaterokrat tudi za: š, katerega pa

večinoma izraža z: *sch*; z stavi za: c in č; črko m izpušča konec besed po zgledu latinskih pisalcev, nanzanja jo s črtico, zavihnjeno preko predzadnje črke. Kako okorna je njegova gorenjščina, kažejo gorenji zgledi. Proti koncu propovedi omenja naš neznan govornik svetopisemskega dogodka, ko se je očak Jakob boril z Bogom. Poglejmo, kako se je propovednik sam boril z njim in kako mu je mikastil poslednji črki v nekaterih sklonih: 1. buch, 2. boga, 3. bogovo, bogouo, bogu, bugo, 4. boga, 5. per bugo, 6. ies bogam. Poleg kopice zrnja (obet, a = obljuba; slat = cekin; sa-praulenez; zeste = česte pl.; doduschmalou; umerkne; pobesi = pobeži, krasen fut.) se šopiri nebroj nemščimov oznanujočih, kako se je v 18. stoletju z božjo besedo vred zasevala s propovednic tudi tuja beseda med slovensko ljudstvo.

Župnik Ivan Vrhovnik.

Izlam in krščanstvo.

(Dalje.)

Bolj zanimiv je „dokaz“, ki ga navaja v isti suri (261. vrsti). Tako-le govori:

In ko je rekel Abraham: „Gospod, pokaži mi, kako bodeš oživil mrtve!“ odgovoril je: „Ali še ne veruješ?“ — „Pač,“ reče (Abraham), „toda, da se srce moje za stalno umiri.“ Nato mu reče: „Vzemi torej štiri ptice in razreži jih v kosce, in potem položi na vsako goro po jeden kos. Potem jih pokliči in prišli bodo k tebi: vedi, da je Bog premogočen in moder.“

Nato ne pove dalje, ali je Abraham napravil ta poskus ali ne. No, izlamski bogoslovec Gelal dopolnjuje to bajko na ta-le način: „Vzame torej Abraham pava, orla, vrano in petelina, zakolje jih in razkosá, pomeša kosce mesá s perjem, glave njihove pa obdrži pri sebi: potem jih pokliče raztresene po raznih krajih, kamor jih je bil raznesel; in priletel je del k delu, dokler niso bile ptice obnovljene, in na to so pristopile k svojim glavam“. Ta bajka naj bi bila dokaz, da Bogu ni nemogoča nobena stvar, torej niti vstajenje od mrtvih. Sploh pa, dasiravno je ta dogodbica dosti smešna in neverjetna, vendar je skoro jasno, da je pobral vso misel iz sv. pisma. V Genezi (pogl. 15. vrsta 7. sl.) beremo: „In rekel mu je (Bog Abrahamu): Jaz sem Gospod, ki sem te izpeljal iz Ura Kaldejcev, da bi ti dal to deželo v posest. — On pa je odgovoril: Gospod Bog, kako morem vedeti, da jo dobim v posest? — In Gospod mu je odgovoril: Vzemi mi triletno telico, triletno kozo in triletnega ovna, tudi grlico in gologa. — In vse to je vzel in jih razpolovil po sredi in oba dela položil drug drugemu

nasproti, ptic pa ni razdelil. In ptici sta planili na trupla in Abraham ju je odganjal.“ — Zopet lep dokaz, kako korenito je znal Mahomed izrabiti in izkvariti svetopisemska mesta, ki so mu vgapjala slučajno.

Nebrojnokrat omenja koran vstajenja sopen na druge načine. Sura 75. govori celo samo o vstajenju, zato se ta sura imenuje „kijámet“; ker je dosti pristojna in kolikor toliko zanimivim načinom sestavljena, naj jo navedem v celoti.

„V imenu Boga smilovatelja usmiljenega!*) Prisezam**) pri dnevu vstajenja in prisezam pri duši, ki toži sama sebe. Ali misli človek, da ne bomo zbrali njegovih kostij? Resnično, mi moremo zravnati prste njegove. Ali človek utaji rad tudi to, kar je pred njim. Vprašuje: kdaj bode dan vstajenja? Ko mu oko otemni, in ko mrkne mesec, in ko se združita solnce in mesec, tisti dan poreče človek: Kje mi bode pribežališče? (Kam naj ubežim?) Nikakor, nobenega pribežališča ne bode! Pred tvojim Gospodom bode se stalo tisti dan. Povedalo se bode človeku tisti dan, kaj je storil poprej in pozneje; Človek bo celo priča proti svoji duši, čeprav bi se opravičeval***) Tako je. Toda vi ljubite brzo minljivo življenje, prihodnje pa zanemarjate. Lica nekaterih bodo tisti dan bliščeča in gledala bodo svojega Gospoda; obrazi nekaterih bodo pa žalostni, mislili bodo, da se jim dogodi veliko zlo. Resnično, ko pride duša že do grla in poprašujejo okolostoječi: kdo mu prinese začarane pijače, (da ozdravi)? In mislil bode, da je ločitev prišla, in položil bode nogo k nogi****); tisti dan bode prignin k Gospodu tvojemu. Kajti ni veroval in ni molil in dolžil je (koran) laži in obrnil se od njega, in obolo je stopal k svoji družini. Blizo ti je, blizo; zopet rečem, blizo ti je, blizo. Ali misli človek, da je popolnoma sloboden? Ali ni bil izsejano neznatno seme? Potem je bil izkapljana kri, in Bog ga je ustvaril in sorazmerno obličil, in napravil je iz njega dva spola, moškega in ženskega. Ali ne more tisti, (ki je kaj tacega storil,) tudi mrtve obuditi v življenje?“

Bogoslov Karol Cankar.

*) S temi besedami (»bismi-lláhi-rrahmáni-rrahími«) se namreč pričinja vsaka sura.

**) Nekateri prevajajo lá uksimu z »ne prisezam«, drugi zopet »prisezam«, ker besedica »la« se rabi včasih negativno (non), včasih pa trdno (utique). Sicer je pa čudno, da se Bog roti pri vstajenju, katero misli še-le dokazati.

***) 17., 18. in 19. vrsta niso v nikaki zvezi z vsebino te sure, zato jih izpuščam.

****) Slika vzeta od umirajočega, ki iztegne noge in obenem združi,

Greh in pokora.

(Povest.)

2. Rojen na cesti — vzgojen v trdnjavi.

Pridni trobentač je bil; kakor je bilo že povedano, najdenček. Redar ga je našel v vasi blizu Pariza, na robu nekega jarka na pol mrtvega od mraza in lakote. Nesel je torej nekaj tednov starega otroka k županu, kar je bila njegova dolžnost. Župan, strastni kadilec, imel je polno zbirko malih in velikih pip. Ko torej vstopi redar z otrokom v njegovo sobo, nagovori ga župan po stari navadi: Kakšno pipo si mi prinesel? Od tega časa se ga je prijel priimek „Pipa“ — Izročeno je bilo dete redarju v oskrbovanje. Pol franka plačila je prejemal na teden zanj. Ko je otrok nekoliko odrasel, da je pričel hoditi, smel je z županovo mačko in psom v kuhinji jesti. Za vzgojo je skrbela vas, to se pravi: nikdo se ni brigal zanj. Pipa je dobil tu skorijo, pobral tam kost, spal kjer je hotel, ali kjer je mogel dobiti kako luknjo. Zaničevali in topli so ga vsi vaški otroci. Tako so mu potekala leta. Postal je star šestnajst let ali o vzgoji je vedel toliko kakor županova pipa, katero mu je podaril oče župan. Bal se ni družega nego tepenja in ljubil ni družega nego prostost. Bil ni hudoben po naravi, videl se je marsikomu le, ker ni bil nič poučen. Nekega večera ga vrže njegov gospodar, kateremu je pasel živino, brez vzroka na cesto. Enako divji mački zarujove, ter premišluje nekaj časa, ali bi surovežu kamen vrgel v okno ali v čelo. Ali v pravem času se premisli, vstane ter teče proti Parizu. Tukaj je bil v treh mesecih pri treh gospodarjih in prav toliko mojstrih. Dasiravno je bil delalen in spreten, vendar ga niso trpeli dalje nikjer, nego kake štiri tedne. — Ko je sprevidel, da z njegovim rokodelstvom ni nič, stopil je pri vojaškem polku v službo. Zdaj je bil sam svoj gospod, snažil je hleve in delal rezanico za konje. A tudi tukaj je sprevidel že v štirinajstih dneh, da v vojašnici ni z rožicami nastlano. Kesal se je, da ni ostal pri kakem mojstru, hotel je ubežati ali to se mu ni posrečilo. Mesto proč od vojakov, — prišel je v luknjo. Ko bi bil poznal dneve v koledarju, videl bi bil vse polno rudeče zaznamovanih, katere je preživel v zaporu. Slednjič se sta njegov stotnik in „pipa“ odločila, da se ločita drug od družega. Mislil je sedaj zopet na beg, ali to se mu ni posrečilo. Stotnik ga je pustil vjeti in zapreti za kazen v trdnjavo. Tu je dobil slabejšo obleko, mesto sablje lopato, mesto konja dvokolnico. V trdnjavi je bil Pipa prav miren. Tukaj se ni dalo zbijati šal s temi junaki, ki so imeli na levi prsni strani velike zaslužne svetinje. Narednik trdnjavi je padel nekega oblačnega popoldneva v jarek z vodo napolnjen. Bil je precej vinjen in zdaj se je poleg vina napil še precej vode. Pipa je to vedel in ker sam tudi ni ljubil vode, imel je usmiljenje z narednikom. Skočil je brez premisleka za njim, ter tako v nevarnosti za lastno življenje rešil narednika. Za ta junaški čin mu je bila odpuščena kazen v trdnjavi. Poslali so ga sedaj k drugemu konjiškemu polku v Oran na Algirskem. — S tem se prične drugi oddelek življenja našega Pipe.

3. Pregrešek in obup.

Polk, h kateremu je prišel Pipa, je bila postaja pomaknjena proti Makti. Na taki postaji imajo čast-

niki in vojaki več prostosti nego v navadni vojašnici. To je bilo našemu Pipi popolnoma po godu; a bila je žalibog to tudi njegova nesreča. Proste ure je porabil v začetku v to, da se je učil trobiti. Takoj od začetka svojega prihoda tu sem je videl, da so trobentači bolj prosti nego navadni vojaki. S spretnostjo in pridnostjo je prišel kmalu do tega, da je postal trobentač. Kakor tak imel je tudi večjo plačo. Od tega časa je večkrat po cele noči presedel v gostilni, ter praznil bokal za bokalom in slednjič postal — pijanec. Neki večer zasliši redar v vojaški gostilni grozno vpitje. Vstopivši vidi moža z razbito črepinjo na tleh ležati. Poleg mrtveca, pa kleči mali deček, ki glasno jokaje kliče: „Oče, oče!“ V kotu stoji naš Pipa z zabuhlim obrazom od jeze in pijače. V roki je še trdno držal poleno, s katerim je ubil gostilničarja, ker mu ni hotel več dati pijače na kredo. Morilec se ni pustil redarjem vjeti in še le po dolgem borenju se jim je posrečilo, da so ga odpeljali in zvezali. Drugi dan se je vršila preiskava. Gostilničar je bil mrtev. Da ga je umoril trobentač, tega tudi sam ni tajil. Takoj so odpeljali trobentača v Oran pred vojno sodišče, kjer so ga obsodili na smrt. Sedaj je bilo ž njim pri kraju. Ako bi bil Bog pripustil, da bi se bila stvar iztekla tako, umrl bi kakor pes, brez da bi bil kaj vedel od Boga. Ali Bog je imel usmiljenje s človekom, kateri je brez lastne krivde zabredel tako daleč. Bog je vedel, da iz revnega hudodelnika postane lahko še kaj družega, zato je stopil s svojo previdnostnostjo vmea. Prišlo je tako. Dva orožnika sta peljala poleg na smrt obsojenega trobentača še nekega Arabca. Kriv je bil tudi umora ter odveden iz Orana v Makto. Vojaško povelje se glasi: Kjer je storjen pregrešek, tam se mora delati tudi pokora. Po potu pa pretrga pravi velikan vezi, udari orožnika po glavi, da se takoj zgrudi nezavesten. Potem plane kakor divja zver na družega orožnika ter ga hoče zadaviti. Takoj je ležal še drugi orožnik na tleh in Arabec je klečal na njem. Zdaj je imel trobentač lepo priložnost, da bi ubežal. Ali bil je kljub temu še pridni trobentač. Ker je imel roke zvezane na hrbtu, vrgel se je na Arabca ter mu z zobmi grizel ramo, da je od bolečin kričal in bežal. Tako je bil orožnik rešen. Komaj je bil orožnik prost, zgrabi samokres ter ustrelil Arabca v glavo. Bil je pa tudi že skrajni čas. Takoj potem je padel trobentač krvaveč in nezavesten na tla. Sedaj so ležali vsi štirje v pesku na tleh. Ko so tako nekaj časa ležali ter prišli zopet k zavesti — seveda izvzemši Arabca, kateri se ni več prebudil v življenje — napotijo se vsi trije v Makto. Tukaj so povedali poveljniku, kaj se jim je pripetilo. Orožnika sta dobila zapor. Pridnega trobentača in njegovih vrhin pa niso mogli dovolj prehvaliti. Poveljnik bi bil rad rešil ubozega kaznjenca. Zato napiše pismo do guvernerja, ter pošlje vse tri do njega da mu lastnoročno izroče pismo v katerem prosi pomiloščenja za trobentača. V Oranu so stvar še enkrat preiskali, ter slednjič orožnikoma zaradi njihove lahkomišljenosti prisodili osem dni zavora. Trobentaču so pa smrtno obsodbo izpremenili v desetletno prisilno delalnico. Orožnika sta bila tega vesela, a ne tako trobentač. Ko je izvedel, da ne bo usmrčen in tudi ne popolnoma oproščen, temveč da

bo moral deset let delati pod varstvom, polasti se ga grozen obup. Začel je razsajati in preklinjati, tolkel je okrog sebe, pulil lase iz glave. Vsi so mislili, da je zblaznel. Zakaj neki je delal tako? Naš trobentač je hotel biti usmrčen ali pa oproščen. A deset let zaprt — ne tega ne more prestati. Da, veselil se je smrti, kakor največje dobrote. Kajti od onega večera, ko je ubil gostilničarja, ni imel več pokoja. O kesanju, molitvi in spravi z Bogom ni vedel ničesar. Videl je po noči in po dnevi blede krvavo žrtvo svojega zločina pred seboj in čul je osirotelega dečka, kateri kliče očeta in preklinja ubijalca. In kadar se je po noči probudil iz strašnih sanj, stopil mu je mrzel pot na čelo. Tega ni mogel več dalje prenašati. Da si je zaslužil z ubojem smrt, to je bilo po njegovem mišljenju pravilno, to mu je bilo po godu. Ali sedaj ga hočejo drugače mučiti. Deset let pod varstvom biti, pri tej misli mu je hotelo počiti njegovo divje srce. Dvakrat je poskusil, da bi se bil usmrtil v zaporu; a vselej so ga rešili še pravočasno. Pri drugem poizkusu samomora si je pa zadal tako globoko rano, da so ga prinesli v bolnišnico. — A sedaj mu je pa prišel čas milosti.

Gospica M. R.

I. Bratovske zadeve molitvenega apostolstva.

a) Glavni namen za mesec oktober 1902

Pomagajmo dušam v vicah!

b) Posebni nameni:

8) **Sv. Bogomir.** Izpreobrnitev razkolnikov k kat. cerkvi. Izpreobrnitev protestantov na Angleškem.

9.) **Sv. Božidar.** Krščanski mir v slovenskih družinah. Češčenje presv. Bešnjega Telesa.

10.) **Sv. Andrej.** Slovensko moštvo. Misijoni po slovenskih krajih. Pregarjani redovniki.

11.) **Sv. Martin.** Sv. Oče in njegov jubilej. Zvestoba do rimske stolice.

12.) **Sv. Lavin.** Slovenski delalci na Nemskem. Društvo za krščanske posle. Varihi in strežniki bolnikov.

13.) **Sv. Stanislav Kostka.** Slovenska mladina. Redovniki in redovnice. Semenišče za dijake in zavodi za mladino.

14.) **Sv. Jozafat.** Blag spominj na pokojnike. Bratovščina za uboge duše v vicah.

S.

II. Bratovske zadeve N. lj. Gospé presv. Jezusovega Srca.

Zahvala.

Edina moja hčerka je bila smrtno bolna in vsaka pomoč je bila zastoj. V tej nadlogi sem iskala tolažbe v molitvi in obljubila sem očitno zahvalo, ako bodem uslišana. Ker sem bila res uslišana in je hčerka ozdravela, izrekam tem potom najsrčnejšo zahvalo najsv. Srcu Jezusovemu, Materi Božji sedem žalosti, sv. Jožefu in sv. Antonu Padovanskemu.

A. Vončina iz Idrije.